

УДК: 009 (082)

Актуальні проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції 19-20 лютого 2008 р. / за заг. ред. О.В.Петренка, О.М.Ічанської. – К.: НАУ, 2008. – 144 с.

Містить матеріали доповідей щорічної науково-практичної конференції з проблем психології діяльності в особливих умовах.

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

В.П. Харченко, д-р тех.н., проф., проректор з наукової роботи
Національного авіаційного університету

Заступник голови оргкомітету:

О.В. Петренко, к.психол.н., доц., завідувач кафедри
авіаційної психології, заступник директора з наукової роботи
Гуманітарного інституту НАУ

Члени оргкомітету:

проф. Л.Ф. Бурлачук

доц. Т.В. Вашека

доц. О.М. Долгова

ст. викл. В.В.Злагодух

доц. О.М. Ічанська

проф. Г.В.Ложкін

проф. О.Р. Малхазов

доц. О.М. Назарук

доц. Л.В. Помиткіна

доц. О.В. Сечейко

проф. В.О. Татенко

доц. С.М. Хоружий

Секретаріат конференції

В.В.Злагодух (голова секретаріату)

Е.І.Кологривова

О.В.Івачевська

*Рекомендовано до друку вченою радою Гуманітарного
інституту НАУ (Протокол №4 від 14 лютого 2008 р.)*

© Національний авіаційний
університет, 2008

Валентина Бажанюк

к. психол. н., доцент, м. Київ

Актуалізація потенційної обдарованості студентів в контексті сучасних змін в структурі професійної діяльності

На сьогоднішній день в системі сучасної освіти та психологічної науки виникла гостра потреба у пошуку психологічних технологій щодо розвитку обдарованої молоді. Особливо нагальною є проблема ідентифікації, розвитку наукової обдарованості у природничій та технічній сферах (фізика, хімія, біологія, технічно-конструктивна діяльність).

В цьому контексті постає питання підготовки обдарованої студентської молоді до майбутньої професійної діяльності, актуалізації потенційної обдарованості. Саме тому важливим є вивчення когнітивних, особистісних та соціальних конструктів в структурі науково обдарованої особистості.

Когнітивний конструкт науково обдарованого студента характеризується індивідуальними відмінностями в способах отримання, переробки і застосування інформації, які проявляються в розвиненій просторовій уяві, у сприйманні оточуючого світу образами, символами, семантичному представленні запропонованих ідей, конструюванні нових моделей і т.п.

Однією з концепцій успішної професійної діяльності є трейт-факторний підхід (Ф.Пірсон), який передбачає відповідність діяльності та обдарованості особистості.

Вчений Голланд ідентифікує шість категорій особистості і відповідні види їх діяльності, в яких можна актуалізувати обдарованість:

- 1) реалістичний (прагматичний) – розумні потреби, технічна грамотність;
- 2) конвенціональний – організований, практичний, конформіст;
- 3) ініціативний – підприємливий, який володіє даром переконання, спілкування;
- 4) дослідницький – науково-мислительний з розвинутим абстрактним мисленням, аналогі;

І це не просто так, оскільки вона несе значну ресурсність для особистості. Психологу важливо донести до клієнта, що це не табу, що він безумовно приймає такий світогляд. При цьому важливо наголосити, що ця тема дійсно є настільки інтимною і сакральною, що нормально про це говорити тільки у вузькому колі.

Коли в процесі консультування, реабілітації відрефлексовується істинна причина емоційних реакцій, психічних станів і вона пов'язана з зоною релігійності, обов'язковим завданням психолога є робота щодо релігійної самосвідомості клієнта, розпізнавання (усвідомлення) глибокої гріховності. Що само по собі, як мінімум, заспокоює, вселяє надію, забирає стресову і постстресову симптоматику, оскільки спрямовано на самоприйняття, прийняття ситуації, упокорення (рос. «смирение»). І в результаті - спонукання до внутрішнього росту, звернення до вічних цінностей.

Варто наголосити, що психолог не замінює священника, він передує йому, часто являючи собою перепону для подальшого гріховного падіння – депресивності, суїцидальності, агресивності й т.д. Тому сьогодні психологу корисно розвивати в собі духовність, православність, оскільки «релігійні особистості» лікуються не стільки словесним, а більше морально-духовним впливом. В протилежному випадку психопрактика може стати небезпечним маніпулюванням душами людей або принесе лише «косметичний ефект» (1).

Література

1. Набойченко В. Душа в храме. Очерки о православной психотерапии. Киев, 2007.

Оксана Назарук

к. психол. н., м. Київ

Теоретичний аналіз значення екстремальної ситуації у подійному ряді особистості

В психологічній, соціальній, педагогічній науках актуальною залишається проблема вивчення особистості, особливостей її

взаємодії з середовищем. В соціально-психологічних дослідженнях часто використовують як взаємозамінні поняття «середовища» та «ситуації» для позначення певних соціальних умов, які безпосередньо впливають на людину. Інший погляд на взаємодію цих понять пропонує інтегративно особистісно-ситуаційний підхід, за яким люди відрізняються за ступенем прояву їх особистісних особливостей в різних ситуаціях; різні ситуації можуть сприяти або гальмувати прояви індивідуальних відмінностей людей; люди з певними особистісними особливостями схильні обирати певні типи соціальних ситуацій (Грішина Н.В., 1997). Отже, особистісно-ситуаційний підхід визнає не стільки умови, скільки особливості самої людини.

Порівняння двох вище зазначених понять показує їх відмінність. Середовище – це комплекс певних умов, зовнішніх сил та стимулів, що впливають на індивіда (Блум Б.С., 1964), тобто умов, які постійно супроводжують людину в процесі її життєдіяльності. Ситуація розглядається не як сукупність елементів об'єктивної реальності, а продукт та результат активної взаємодії особистості та середовища (Філіппов А.В., Ковальов С.В., 1986), що спонукає та опосередковують активність людини. Отже, поняття ситуації є близьким до поняття середовища, але вони не являються тотожними (Ніколов Л., 1980; Грішина Н.В., 1997).

За даними вчених ситуація: завжди обмежена у часі, вона короткочасна; завжди суб'єктивна (це «чиясь» ситуація), тому вона стимулює людину до досить оперативної інтерпретації і отримує певне значення; спонукає людину до невідкладної активності (Титаренко Т.М.; Ніколов Л.; Стебинс К.; Шибутани Т.).

Середовище і ситуація містять певні чинники, які особистість може сприймати для себе як позитивні або негативні і, відповідно, мати для неї певні наслідки. За зовнішніми та внутрішніми чинниками ситуацію поділяють на життєву та кризову, конфліктну та критичну, несприятливу та проблемну, стресову та розвитку, термінальну та травматичну, психотравматичну та фруструючу, екстремальну тощо.

На відміну від інших, ознаками екстремальності ситуації виступають як зовнішні, так і внутрішні складові: по-перше, – це наявність об'єктивної небезпеки (безпосередня загроза життю,

здоров'ю, важливим особистісним цінностям людини); по-друге, дефіцит адаптаційних ресурсів (фізіологічних та соціально-психологічних) через не очікування, миттєвість появи; по-третє, відсутність у досвіді людини готових стереотипів реагування на екстремальні обставини (вихід за межі сталих паттернів поведінки, екзистенційне переживання) (Єрмаков П.Н, Табунський В.А., 2007).

Останню ознаку прийнято розглядати як можливість людини переглянути власне життя, перейти на інший, більш зрілий, рівень самосвідомості та саморозвитку. Іншими словами, це може бути доленосним випадком, що наближає, в такому контексті, екстремальну ситуацію до поняття значущої події. Це означає, що в основі є значуще (у ціннісно-смысловому сенсі) переживання, яке можна вважати психологічною подією.

Феномен психологічної події, тобто своєрідного переживання значущості тієї чи іншої ситуації, випадку, полягає в тому, що це переживання того, що відбувається, спричиняє змістовні зміни в структурі особистості та ускладнює її емоційний, мислений і цілісний аспекти. Іншими словами, психологічна подія є значущим в ціннісно-смысловому сенсі переживанням, спричиненим зовнішніми або внутрішніми чинниками (Назарук М., 2004). Отже, можна припустити, що екстремальна ситуація може мати статус події у життєвому шляху особистості.

Володимир Невмержицький
к. психол. н., доцент, м. Київ

Психологічний вплив та протистояння йому в умовах військово-професійної діяльності

Проблема психологічного впливу є особливо актуальною саме тепер, коли кожна людина зазнає впливу безлічі інших людей, що раніше не мали можливості на кого-небудь впливати внаслідок відсутності у них відповідного статусу і повноважень. З іншого боку, розширилися можливості не тільки впливу, але і протистояння чужому впливу, тому успіх впливу став у набагато більшому

ступені залежати від індивідуальних психологічних можливостей тих, хто впливає, і тих, хто зазнає впливу (Доценко Е. Л., 1996; Сидоренко Е.В., 2007; Jones E. E., 1964; Steiner S. M, 1974).

Характерним є те, що для більшості військовослужбовців актуальною проблемою є не стільки те, як впливати на інших людей, скільки те, як протистояти їх впливу. Суб'єктивно набагато більше психологічне страждання викликає відчуття безнадійності власних спроб подолати чужий вплив або відсторонитися від нього психологічно виправданим чином.

Психологічний вплив - ця дія на психічний стан, почуття, думки і вчинки інших військовослужбовців за допомогою виключно психологічних засобів: вербальних, паралінгвістичних або невербальних. До видів психологічного впливу можна віднести: переконання, самопросування, навіювання, зараження, пробудження імпульсу до наслідування, формування прихильності, прохання; примус, маніпуляція, деструктивна критика.

Протистояння чужому психологічному впливу - цей опір дії іншої людини за допомогою психологічних засобів. До видів протистояння чужому впливу можна віднести: контраргументація, конструктивна критика, енергетична мобілізація, творчість, ухиляння, психологічна самооборона, ігнорування, відмова, конфронтація.

Люди розрізняються за природним даром ненавмисного (мимовільного) впливу на інших. Психологічне випромінювання деяких людей є таким сильним, що пригнічує слабе випромінювання інших.

Дар впливу, мабуть, до певного ступеня асоціюється в нашій свідомості не тільки з психологічними, але і з антропометричними характеристиками людини. Перш за все це його фізичні розміри. Можна припустити, що ця пошана, змішана із страхом. Цей страх бути знищеним або пригніченим кимось іншим, хто більше і сильніше нас, мабуть, є біологічно обумовленим.

В цьому ми знаходимо можливе пояснення тому факту, що військовослужбовці набагато гостріше і болісніше переживають нездатність протистояти чужому впливу, ніж свою нездатність робити власний вплив. Страх розчинитися в чужому промінні, втратити відчуття власної значущості, окремоті і самобутності